

zésen, különvenni a régi nyomtatványokat, és külön az újabb, 19-20. századi állományt. Erzsébetváros esetében a kéziratos levéltári anyag rendezése volt a problematikusabb. 10-15 folyóméternyi ilyen irat van, ami egy nagyobb levéltár esetében nem számít soknak, de egy ilyen kis plébániai levéltárnál óriási anyag. Ezeket az iratokat rendezni, majd számba kellett venni. Erzsébetvárosban főleg egyházi anyag van, s mindössze egy-két kötet a szabad királyi város levéltárának anyagából. Hogy a többi ilyen jellegű irat hol lehet, még nem sikerült kideríteni. Szamosújvár esetében az egyházi mellett terjedelmes polgári iratanyag is van.

Ozsváth: - Milyen a kapcsolatod az erdélyi kutatókkal?

Kovács: - Múlt évben konferenciát rendeztünk az egyetemünkön, amelyre Erdélyből is hívtunk előadókat: *Pál Judit* egyetemi tanárt a Babes-Bolyai Tudományegyetem Történelem Karáról és *Puskás Attila* gyermekszentmiklósi örmény vikáriust. Ekkor kezdődött együttműködésünk, s mindkét oldalról bízunk a folytatásban. A kolozsvári egyetem vezetősége később két erdélyi hallgatót küldött a kutatócsoportunkba. Aztán most én jöttem el ide előadást tartani a kutatási eredményeimről. Áprilisban újra konferenciát szervezünk a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, ezen Pál Juditon kívül a velünk kutató erdélyi diákok is előadást tartanak majd. Erdélyi értékekről van szó, így elsősorban az erdélyieknek feladata ezekkel foglalkozni. Én nem vagyok erdélyi, mégis külön ajándéknak tekintem, hogy betekintést nyerhettem ebbe a kincseshányába. Nagyon szeretném, ha az itteni kollégákkal jó munkakapcsolatunk alakulna ki, és sokáig tudnánk eredményesen együtt dolgozni. Közös kultúrkincsről van szó, amelynek megmentése közös kötelességünk.

(Megjelent a *Keresztény szó* 2006. áprilisi számában)

* * *

Részletek Narekaci Szent Gergely imájából

„...Könyörgünk Hozzád egész lelkünkéből...”

„... És ez a tűz égesse ki belőlünk vétkeink minden nyomát, úgy, amint *Izaiás* prófétával történt, angyal nyújtott égő és eleven szénparazsat neki, hogy általa nyilvánuljon meg a Te kegyességed, miként isteni Fia által megnyilvánult az Atya jósága, aki beengedte az atyai örökségbe a tékozló fiút, és aki megígérte a tisztátalanoknak az igazak boldogságát a mennyek országában...”

Egy ószövetségi meg egy újszövetségi jelkép egymással párhuzamban! Izaiás ajkát izzó parázzsal tisztítja meg az angyal, nekünk is meg kell hát tisztulnunk, a Szentlélek megújító, jelképes tüze által vétkeinkből. A tékozló fiút befogadta az atyja, miként minket is bűnbánatunk után befogad Isten a mennyek országába.

Dr. Sasvári László

* * *

Bálintné Kovács Júlia

Adatok a magyarlápósi örménymagyarokról

2. rész

Novák Tódor, gr. **Eszterházy János** jószágigazgatója kieszközölte, hogy egy pap állandóan Magyarlápóson lakjék, ő maga hozta a faluba és látta el minden szükséges dologgal **P. Gyepesi Didachust** 1782-ben, aki meg is kezdte az anyakönyv vezetését. 1795-ben **P. Domokos Leo** lelkészkedése alatt már külön helyiséget - egy szobát - kaptak a katonai számvevő hivatalban, melyet a közimák elvégzésére szántak. Novák Tódor állandó kapcsolatban volt Szamosújvárral, örmény hittestvéreivel s talán örménysége hangsúlyozása miatt is kijárta, hogy ezt a szobát a közös imák színhelyét főtiszteendő **Korbuly Kelemen** szamosújvári esperes áldja meg, s ebben a helyiségben szolgáltak 1813-ig.

A krónikaíró a *História Domusban* az első kötet 7. lapján így fogalmaz: „*A magyarlápósi róm. kat. egyháznak is, mely a reformáció előtt virágzott, s aztán hosszú idő folyamán mint egy földalatti folyó, mint földbe rejtett mag, semmi életjelt nem adott külsőleg önmagáról, midőn újra felébredt, elkerülhetetlenül szüksége volt jó emberekre, kik haladása elöl az akadályokat eltávolítsák, őt előre segítsék(...)* Ezek a jó emberek az itt levő kevés katolikus hívek voltak, az éltető és áldásos nap volt az ő vallásos buzgósá-

guk, az ő ragyogó keresztény hitük." Ezek a ragyogó keresztények pedig zömmel örmények, örménymagyarok voltak.

Alma nem esik messze a fájától - tartja a közmondás. *Novák Márton* - a korábban említett Tódor fia - pénzt és energiát nem kímélve, ha lehet még elszántabban munkálkodott azon, hogy szülőhelyén, a festői Magyarláposon igazi Istenháza álljon. Ismét a História Domusból idézek. „*Sok epedő várakozás, az istentiszteletek helyének sok változása után Tek. Novák Tódornak a fia, Novák Márton, szintén gr. Eszterházy János gazdatisztje, édesapja testvérének, Novák Kristófnak özvegyével, Balta Júliával legnemesebb áldozatkészségből építtetett a piactéren - most a Moldován Gergely kereskedő tulajdonát képező helyen (...) fából egy kis templomot, melyet Végh József helybeli plébános püspöki engedély mellett 1813-ban Advent első vasárnapján a Nepomuki Szent János tiszteletére benedikált, megáldott.*”

A templomot *Voith Jakab* kereskedő minden szükséges tárgyakkal, egyházi edényekkel, ruhákkal szépen ellátta. Volt benne oltár Nepomuki Szent Jánost ábrázoló szentképpel, oltárkö, ereklyék, fából készült szószék, rézből való keresztelőkút, négy-változatú orgona, három harang.

Az első harang, a legnagyobb, 150 fontos a templom előtt felállított haranglábon függött. „*A Novák Márton szorgoskodása. Magyarláros rom. kat. közössége és Szamosújvár szabadkirályi város tanácsa által 1818-ban öntetett*” - tudatja az utókorral a latin nyelvű felirat. A második, 50 fontos harang is Novák Márton révén került a templomba, és pedig úgy, hogy zálogul hagyták 100 forint kölcsönért, aztán a pénzt nem adták meg neki.

Úgy érzem, megérdemli Novák Márton, aki ilyen sokat tett Magyarlárosért és az ott élő római katolikus közösségért, hogy bővebben is írjak róla, megismertessem őt kis közösségünk tagjaival, ha már ezt *Szongott Kristóf* lehetővé teszi számunkra. Monográfiája III. kötetének 136. oldaláról és az I. kötet 216. oldaláról idézek a következőkben: „Novák Márton azon jeles magyar-örmény család ivadéka volt, melynek egyik őse Románia földjéről, Foksánból költözött be Erdélybe. Atyja még használta a „foksáni” előnevet. Magyar-Láposon született, Belső-Szolnok megyében, hol a családnak birtoka is volt. Iskolai tanulmányainak befejezése után a megye akkori irányadó vezérfiaival lépett társadalmi és politikai érintkezésbe (gr. Eszterházy János gazdatisztjeként B. K. J.), s a birtokának kezelésével járó teendők mellett, később a postamesteri tisztelet is elvállalta.

Szamosújvárral, az ottani előljárókkal állandó kapcsolatban volt, hiszen a róla 1835-ben készült minősítési táblázatban egyebek mellett olvashatjuk, hogy örményül, magyarul, deákul, németül és oláhul jól tud és beszél. 1809-ben lett esküdt polgár, 1816-ban senator, 1833-ban főbíró.

Évek hosszú során keresztül viselte - mint Szamosújvár főbírája, a városelőljárói tisztelet, mely állását híven és tekintéllyel töltötte be, a leghosszabb ideig az összes főbírák közül. Bíróháza alatt rend és csendesség uralkodott, már az első években az ő felügyelete alatt épült fel a P. Franciscanusok temploma, mind a közjó előmozdítása és a közigazgatás, mind pedig az ajtaján szüntelen kopogtató magánosok külön ügyei, bajos dolgai a közönség tökéletes megalégedésével folytak s az igazság kiszolgáltatása a legszebb törvényes rendtartással eszközöltetett.

Az országgyűlésen szintén elismerést és tiszteletet szerzett azon állásnak, melyet - mint Szamosújvár első ízben megbízott érdemes követe - elfoglalt, melyet küldetéséhez s az örmények hazafiságához híven és méltóságteljesen betöltött.

Egyetlen jeles képzettségű fia, az első nejétől - Kiss Ernő unokatestvérétől (Jakabffy Máriától - B. K. J.) - Novák Tódor (alias Novák Tivadar, akiről már többször megemlékeztünk a Füzetekben és az Armeniában is. B. K. J.). Az 1848/49-iki mozgalmas korszak legelső áldozatainak egyike lón, mert Pesten mindjárt a forradalom kezdetén a magyar ügy érdekében tett nyilatkozataért *Windischgratz* által kivégeztetett, távollevő édesatyjának s egész családjának legmélyebb bánatára...

Fia halála után Novák Márton főbírói hivataláról 1849. június 15-én lemondott. Kineveztetett ugyan 1849. július 10-én tanácsosnak, de ezt az állást el nem fogadta. Meghalt Szamosújvárt, 1851. június 6-án. Ő volt Szamosújvár utolsó közigazgatási főbírája."

Térjünk most vissza Magyarlárosra, ahol Novák Márton 1813-ban tehát szamosújvári esküdként is pártoltathatta a templomépítést, amelyet szívügyének tekintett. A templom állott tehát, fel is volt szerelve a szükséges berendezési tárgyakkal és ezúttal gr. Eszterházy építtetett egy egyszobás kis házacskát, s azt egy szerzetes igényeinek megfelelően rendezte be. E kis házba költözött *Végh József* plébános, ő valamint utódai itt laktak 1837. május 31-ig, ellátva a Novák családtól élelemmel, fával és egyéb szükségesekkel. Majd sok huzavona, gáncsoskodás után, hogy a helyzetet az egyház javára megmentse, nyilvános árverésen *Voith Simon* vette meg a telket és az épületet.